

SZAKOLCZAY LAJOS

Kit elítéltek, hódéra magának

Csillag Tibor: Bejárat a múltba

Csillag Tibor (1928–2007), az ismeretlen pesterzsébeti költő tíz éve halott. Hogy ismeretlen, pontosabban csak a kevés, még élő barát előtt ismert, mindannyiunk szégyene. A magyar irodalomtörténet és -kritika, már ami a kortársak értékelését illeti, aluszékony, csak arra a zajra ébred föl – sok van belőle, és a *zajongók* költőnek érzik-mondják magukat –, amely a repedt cintányérok (posztavantgárd, neoblabla, slam poetry) összeütéséből keletkezik. S rögtön értékvonulatot képez (vizionál) a korábbi líra hagyományt így-úgy fölragó nagyhangú csoportokból. Ennek az „ide kapok – oda kapok” szemléletnek esett csaknem áldozatul a világ egyik legnagyobb költője, József Attila, s ez ítélte feledésre, holott a mostani „avantgárd” sokat tanulhatna tőle, Kassák Lajost is.

Ha ilyen klasszikusok kezdik elveszíteni (bár elveszíthetetlen!) a rangjukat – azonban láttunk már csodát, hiszen a valódi érték újraéleszti önmagát –, hogyne kerülne a némasággal egyenlő feledés kalodájába az a költő, aki életében, az Átlók művészcsoporthoz szűk körét leszámítva, nem tudta magának kivívni a költészetét megillető helyet. Kishitúsége, kirekesztettsége, az akarva-akaratlan rászakadt József Attila-i sors (szenvadás, önvád, sajátos gondolatvilág, anyakomplexus stb.) terhe, az ÁVH börtöne akadályozta meg, hogy költészete ismertebbé váljék?

Ha más nem, a Shakespeare és az olasz reneszánsz iránti szerelme, amelyekről műfordítás- és tanulmánykötetekben vallott, kelthetett volna nagyobb figyelmet. De aki saját szerepét és alakját indokolatlanul kicsinynek látta a külvilágban (miként a lírikus utószóként is értelmezhető egyik, 1979-ből való levélrészlete közli), az „túlzott gátoltságból, talán csak jóézésből” a saját sírját ásta. Félelmetes a fönti levél záró gondolata. „De mint Josef K. próbálkozhatsz be a szellemi életbe bármiféle csellel: megalázkodással, hízelgéssel, göggel, ha nem akarnak befogadni: egy lehetőség marad számodra, a kiközösítetté.”

Ez utóbbi megállapítás is csak félig igaz, hiszen Csillag Tibor csillaga a pesterzsébeti égbolton fényesen ragyogott. Olyan művésztársak vették körül – élén a baráti társaság motorjaként ismert költővel, a Stádiumot megálmodó Kárpáti Kamillal, a korán meghalt piktorral, Gaál Imrével, az itt kiteljesedő festői életművet létrehozó Rátkay Endrével és Czétényi Vilmossal –, akik az Átlók helyi színet egyetemesre emelték. Hallatlan műveltségélményükkel, a karakteres életműveikben ugyancsak megjelenő *szabadságszomj*jal, a kortárs magyar irodalmat és képzőművészetet támogató érték-szemléletükkel nem akartak belesüppedni – erkölcsi magatartásuk folytán nem is tehették volna meg – a hely mocsarába.

Aki Rátkay Endre kozmikus méretű és igényű, a mindenség rajzát ikonikus bölcsességgel elénk varázsoló táblaképeit ismeri – ő is és barátai is Pesterzsébet fölé Firenze egét akarták emelni –, az a vásznon számtalan formában találkozhat a művésztársak, közöttük Csillag Tibor alakjával, portréival. Az utóbbi diákként, ágyú lövi ki a tehetséget, éppúgy megjelenik, mint Marke királyként vagy a söprűn lovagoló hölgyeket kulccsal kíséző „csillagportásként”, avagy földiánsok közt gondolkodó ezeréves bölcsként. Ám ez a szeretetglória, akármilyen mély is a kútja, pillanatnyilag földoldhatta a költő gatlásait – nem beszélve arról, hogy a festő barát kitalálta megannyi maszkban megjelenő figurák bizonyos öröklétet sugallnak –, de nem léphetett a költő elismertségének a helyébe.

Csillag élete végéig kiismerhetetlen (valós és képzelt) tonnákat cipelt: az idő (történelmi idő) sziklatömbjeit – „Fülünkbe ugatott még a halál korcs kutyája” (*Pirosló pusztulás: 1945*); „Tündérkertünket mégiscsak elértük / a »lány« zarnokság trágya-záporában” (*Az Átlók négye*); „Hajnal-mosoly gyúlt az ávós szemében. / Ki hitt neki? Szabadulás? A kényszer- / munkatábor, bánya rémlett szemünkben, / lepecsételt tehervagon, sötét völgy” (*Szabadulás előtt*). Ezt súlyosította tovább, irgalmatlan teherként, érzékenysége s a nőhöz (főképp az anyához és a szeretőkhöz) fűződő viszonya.

Fullasztó üvegkalitkát épített magának, emléktársakkal összebilincselve fogyasztván a kevés levegőt, amelyből ugyan (ha épp a szenvadás nyomorúsága és köde nem takarta el a látnivalót) ki

lehetett pillantani, de a belőle való szabadulás – mert nem akarta? nem merete? nem volt hozzá ereje? – kétséges volt. Ebben a „szép rabságban” való őrlődés, melyre csak a szellem különleges tornái adtak valamiképp gyógyírt, határozta meg idegrendszerét, tette *étekké* a verset. Örökös büntudatából hozott valaminő – paradox – szabadulást. Ám ez a „szabadulás” csupán a legyőzöttség, a tehetetlenség ismérve volt. Akit egyszer megbélyegeztek – nem pecséttel, hanem tüzes vasgolyóval –, az sosem tudja magáról lerúgni a gyalázatot.

Mi másról regélne a *Büntudatom* című vers, mint erről az iszonytató lélekállapotról. „Aki rab volt, mindhalálig szorong az. / Ki rabruhát hordott, frakkján is átüt. / Mert ráförmédtek: ma is öszszerezzen. / Kit egyszer megaláztak, megalázott. / Kit gúnyval vertek, ma is gúnyra »méltó«. / Kivel nem emberként bántak, nem ember. / Akit vallattak, ma is vallomást tesz. / Akit vádoltak, büntudatba dermed. / Kit kítaszítottak, maga huny otthon. / Kit elítéltek, hóhéra magának. / Ki nem lép, az erdő sarába sülyed. / Ki bújik, fogadósa a halálnak. / Akit egyszer a föld alá lelöktek, / nem az égig, a járdáig sem törhet.”

Jól látható a kötetben, hogy a hagyományos szonett ékköve, a rím (itt csak a sorok száma stimmel) jobbára kilúgoztatik. A gondolatritmus, enjambement-nal fűszerezve, lesz a „szürke” hintó. Az állítás az állításra ráütve kopog, mert nem a szép, kellemes, ringató vers a cél, hanem – jóllehet a kép sosem lesz megtagadva – a „költőietlen” beszéd igazsága. A *Honfoglalás* mint cím, a mindenhonnan kitagadottnak is lehetnek ilyesféle vágyai, fölszabadultabb, derűsebb versbeszédet előlegez, ám Csillag a sokszor megverték nyersen kételkedő hangjával borítja ki a lélekbugyrot. „Elfoglaltuk a betonkretrecek szűk / konyháit, a beépített kredencet, / a kisszoba fogdáit, és a kádban / vergődünk, mint hal a dunctos üvegben. (– – –) / Elfoglaltuk az asztalnál helyünket; / lecsó, akár anyánk vére piroslik, / a borban kurucok szeme dereng fel. / De lelünk még nem tárta fel az ajtót, / még nem foglaltuk el vidám rohammal / – pedig a miénk – a házat s hazánkat.”

Akarjuk, nem akarjuk, a rendszerváltás előtti (szemérmes hazaszeretetről valló) pillanatokban – a költemény 1989-es keltezésű – ott lélegzik a költő egész lénye. Aki fél a hétköznapok riasztó tényeitől, álomvilágában fürdőzve éli meg a valódi létállapotot. Számára a költőietlen Közért (a vásárlás netovábbja) éppúgy pusztító közeg, mint a számlakiegyenlítések sivársága. Azzal, hogy Radnóti hazaszeretétét, híres verssorának citálásával, versébe emeli, nem múlik el szorongása, de jobb jövőt – még ha az kívánsága szerint megvalósíthatatlan is – képzel magának. „Szorongok az árlövő pisztolyoktól / lányok kezében a Közértben, egyre / sorozatot eresztenek anyáink / bőrébe – kiárúsítják jövődönk. / Szorongok, ha ajtóm előtt az esti / hegyekre nőtt árnyék felrémlik, és én / rádöbbenek: ez a díjbeszedő nő. / Szorongok a pénztárosnő előtt, bár / még gyereklány. Nem tudhatom, hogy másnak / e tájék mit jelent, ha én szorongok” (*Nem tudhatom*).

Ha Puskin verses regényében, a klasszikus *Anyegin*ban vagy a próbálkozás szintjén jóval túlléptő magyar párjában, az 1917-es *Nyitott könyvben* (Somlyó Zoltán) – az egyik a mese életrajza, a másik az életrajz meséje – benne foglaltatik a mindenség nem is olyan kicsi (karakteres, szenvedélytől izzó) szelete, hogyne volna ott Csillag Tibor nyolcvanhat darabból álló szonettregényében. A modernizált *én-változatban*. A romantikus sallangok helyébe a szenvedés apokaliptikus képét ültetve. A 20. század megannyi förtelmét, az emberiség-mértant kikezdő gyalázatokat a meg-megcsukló *nem szép* mese búrájába oldva.

A *Bejárat a múltba* című szonettregény (tőlem az elnevezés) szerkezete tematikus ciklusokkal – *Hová repülnél?, Karácsonyi szerelem, Megmarad, Üvegkoporsó, Körbejáró nappal* – úgy épít az időrendre, hogy a jelen lámpája egyben magában foglalja a múltat és a jövőt is. A szorongásos látomásokat megszépíti a felhőtlen gyermek- és ifjúkor, a szatócsbolt zamata, a barátok-társak, bohém világlátók ölelése: a „málnák tüzeiben és zöld kötényben” álló Matild néni, akinek „szemében nyár s leves aranya úszik” (*Bejárat a múltba*); „Ha Rátkay jött, a kredenc csikorgott, / rimbomba! – verte ki rajta a ritmust. / Leonardo Ő, és Isten van itt most, / poharak zúgtak, táncoltak a polcok (– – –) / Végül fekete Dantéjába bámult, / ha konyhaszékünk reccsent rá, elámult. / »Melyik évszázad van?» – ezt tudakolta” (*Rátkay járt nálunk*).

Nem véletlen, hogy a sok barát közt is a magány kíméletlen szorítását érző, egyik verse szerint „világhuzatban” álló költő szeretettornyokat épít magának. S eme univerzális tornyoknak nemcsak a régi barátok – a Borzorrú (Kárpáti Kamil), a Kosfejű (Gaál Imre) és a Pizskosszakállú (Rátkay Endre) – lesznek lakói (közülük, sajnos, már csupán Kárpáti él), hanem a Stádium ékszerdobozában pal-lérozódó, föltörő hölgypoéták, Rózsássy Barbara, Nagy Cili és Follinus Anna is. Az a lírikus szólítja

KAZINCZY JÁNOS ANTAL, 1956. november 1.

a nem akármilyen költőcsapatot, akit – fájdalommal teli versek vallanak erről – a szerelem lángsugara annyiszor megégetett. „Hol vagytok lányok, Barbi, Cili, Anna? / Hova lett lenge, holdas lényetek? Míg / tavaszi mezőn futkostok vidáman, / lehet-e méltón élnetek a földön?” (*Hol vagytok költő lányok?*)

Az emberhez méltó élet, mindvégig ez izgatta, hú lenni ahhoz a közeghez, amely fölnevelte. A történelem vérgőzös napjai, hiszen *megjelölt* volt, ugyan nem múltak el fölüle nyomtalanul – Bandi, a festő okosította: „»... Te tudsz a / Rembrandt koldusairól? Nézd, a rabbi / szakállá éppúgy kunkorog, a múltba / vezet le, alvilági inga-kútba!»” (*Csillag szállt a zsidótemplomra*) –, de az álom bármely röppályáján indult el barangolni, a szíve mindig hazahúzta. Két versben is megkérdezi, kérdése egyúttal megnyugtató és zaklató, hogy *Van-e hazám?* S a második költeményben adott válasz is csak azzal – de azzal igazán – igenlő, hogy az életrajz tényeit púpozza az íróvá készülődés-válás boldog örömeivel.

Itt sem szükséges, akárcsak a többi versében, álarc mögé bújni, hiszen a lírahős, torkában a vallomás gubancával, az élő, mozgó, szenvedő költővel azonos. „Hazám a Török Flóris utca. S az árva / Nagy Sándor utca sarkán: a szövőgyár / – s alvadtvér Holdja a rácsok között állt – / aszpirinért mentem a patikába. / Hazám a mellékudvar a Madiszban, / duplé órával egy kisgyerek ingben – / romos szobán koplalva keringtem, / szerkesztőségünk sólyom-rajja szárnyalt. / S hazánk volt Móricz Zsigmond sírja: ölnyi / dombján Kamillal kirobbant belőlünk / a lázadás lánvája: fürödnünk a Napban! / S Kató ha szánkba dugdosta ökölnyi / szőlőszemeit, egy volt a szerelmünk: / hazánk, élj végre nálunk szabadabban.”

S ha a vágyakozás plakátlobogása, a didaktikus hűségmegvallás nem volt elég az őt foglalkoztató gondolat, gondolat mint magatartásforma kinyilvánítására – az emlékezésvers ugyancsak a ma terméke –, többször is körüljárja, örök vesztesként érthető, a „menni vagy maradni” problémakört. De mielőtt megkapnánk a frappáns feleletet, időzzünk el egy kicsit a költő *Demokrácia*-fogalmánál! Közbeiktatva a *Megszállás* égető szegényét: „A lelkemet szállták meg, így a tankok / belém tapadtak szöges talpaikkal, / nemcsak Tököl s Magyarország sarában, / de szívemben is ott ragadtak éjjel. (– – –) / Áradtak gepidák és longobárdok / hazámba, s gyanakodva összehúzott / barbár szemréssel ázsiai hordák. / A márciusi óceáni szélvész / kifújja-e lelkünk rémét belőlünk? / Hova és milyen egyezmény alapján?”

Az 1956-os forradalom utáni megtorlás, a nép és benne az értelmiség megvesszőzése sok elmét megzavart. A labirintus éjsötétje, középpontban az akasztásokkal, ugyancsak nem ígért *bizodalmat*. De aki minden korábbi megaláztatás és iszonytató szenvedés ellenére ide kötötte – igaz, jégzivataros, de mégiscsak *magyar* – sorsát, az nem a „vagy-vagy”-ok szorításában élt, hanem az önként vállalt (maradok!) fegyelmében. A *Hova repülnél?* ennek az álláspontnak a világosnál világosabb bizonyossága. „Hívogat Shakespeare árnya a virágok / bársony mezőin, a stratfordi rétek / fél évszázados távlata, a mélység, / az irgalomfűvön a galambvirág. / Hívogat Firenze konok sasorrú / száműzöttjének szirt-arcéle, távol / hegyek ismerős, anyahajú lombja. / De marasztal Eger és Közszeg égbe / szédült bástyája, vártapasztó vérünk. / Itt fogsz meghalni – hát hova repülnél?”

Az *elárult’ 56* (verscím) gombóc a torokban – „Kussoltunk negyven évig: „*Szót se róla!*” / Szégyellje magát a költői, vert had. / Igaz egyén, aki egy népet elhagy?” –, melyet nem tett semmissé a börtönben való gyötrődés (*A falábú táborparancsnok, Szabadulás előtt*) szívszorítóan bizarr élménye. Ám a *Demokrácia* sem föltétlen föloldódást hoz, sokkal inkább kemény önvizsgálatot. A költőnek fojtogathatták a torkát, ellophatták tőle – kis adagokban, hogy azonnal meg ne haljon – a levegőt, ám sem a politikai és irodalmi zűrzavar, sem az igencsak megrettent lélek félelme nem foghatta be a száját. Közéleti vers az önostorozás szorításában? Inkább útkereső confiteor.

„Vajon elfelejtettünk-e hazudni? / A szavainkban rejlő szolgaság is / felszabadult? Országnyi hallgatásom / és a gondolatom nem állít-e csapdát? / Ha leoldjuk a kapukról a láncot, / szabad lesz-e a lelkünk és szavunk is? / Őszintén szólunk-e – mint az anyánkhoz, / feledjük-e a félelem ragályát? / Pandúrok sortüze húsunkba verte / a sebhelyet, a golyót letagadtuk, / azt mondtuk róla, hogy kelés a bőrön. / Én megöleltem álmomban a hóhért, / lelkemben hurcolom – vigyázz, barátom! / Ne ölj meg engem is, ha leteríted.”

Bármily zaklatott is ez a lírabeszéd – az igazság trónjának elfoglalásáról (illúzió!) van szó –, társadalmi gyökere kikapintható. A szonettregény emlékezéssora túltekint a látható és fogható időn, s minthogy Csillag Tibor a költői mesterség megszállottja, József Attila-i dühvel és szorongásos he-

vülettel kiáltja világgá fájdalmát. Minden sorában olyan tűzzel dalol, érzelmtornyok lépcsőin lépdel fölfelé a lélek, mintha én-megvallása szeretetmáglya volna. Olykor a sírás sincs kizárva. *Barátom hiánya 2*: „csak pincefal az erzsébeti égbolt, / ha gyújtva szád nem fűt minket varázslónk, / te 'Erzsébet kovásza, ikon és vers / bábája, mindennapi harc kovácsa, / katicabogarat jövőbe fújó, / te sereghajtó, agresszív utóvéd – / jaj, világtalan nélkülöd az égbolt”.

Ha a nő, fordítsunk a belénk rögződött mondáson, a teremtés koronája, akkor közelsége, kelleme, őrző-védő gesztusa, Földanya-ölelése ajándék a férfi számára. Ám Csillag úgy szerette, olyan félelem övezte rajongással a gyengébb nemet, hogy beleremegett. Nem piedesztálra, hanem oltárra ültette a nőt; azt is, akit elvettek tőle (*Szeretóm elrablása*), azt is, aki „elomló testtel” csupán rá gondolva utazott a kéj hintáján (*Onán húga*), s azt is, aki hamar elengedte, gondolván, „rossz férjje-lőtt vagyok” (*Magány*). Érzelmi kisülésnek sem utolsó két verskezdetre (*Tested otthona, Teremtés*) nem más, mint a nő apoteózisa: „Az egyetlen nő, akitől sose irtózhatok: / öle szenteltvíztartó, gyöngy-kazetta, gyűszű, / gyermek-gyűjtötte kagyló, baba-ágy, / titkokkal teli barlang kalóz kikötője, / besüppedt gyermekágy, játék-fiók, / fióka-fészek, lágy, árny-ölő forrás, / völgy gyeptölcsére, kishúgod haja, / sugárzó, simító arc, melyhez bújni jó”, illetve „Elfedi-e Isten a teremtést? / Az égbe nőtt vizek dómját? Az égve / kirobbanó Nap dicsfényét? A csendből / szült árnyakat, az Úr lenyomatát mind? / Mert én soha nem feledem az első / éj boltjában ellengő hajadat, halk / Botticelli-hullámát, szívszorító / varázsát a Hold olvadt réz tűzében”.

A fentiek tükrében nehéz ideírni a megannyi kérdést. Irtózott valamely nőtől? Nem mert a kerítésen belülré lépni? A gyönyör megélése közben is szorongott? Az egyikben „a szerelem papnőjét” dicsérte, a másikban a kotelva elvesztett „parázs feleséget” látta. S végül az egyedüllétnél kötött ki. „Rossz tartanom az eget egymagamban, / magányom romos falát tataroznom, / palástolnom a női test hiányát, / s mégis kívárni csillagrajt a ködben” (*Lány, virággal*). Alkotás-lélektani rejtély (nemcsak a versre nézve), hogy milyen gát akadályozta meg „ez ügyben” való kiteljesedését.

Aligha tévedünk, ha ennek okát a túlömlő anyaszeretetenben (anyakomplexusban) látjuk. Csillag egy kissé ezzel is a József Attila-i sorsot mintázza. Azzal a különbséggel, hogy amíg a *Kései sirató* költője a mamával kapcsolatban a vonzalmon túl a vele való veszekedő dühöt is megmutatja, addig pesterzsébeti lírikusunk számára (talán az összes nőt ideértve) egyedül az anya az *igazi* oltár. A kötet talán legmegrendítőbb ciklusának, az *Üvegkoporsónak* a verseit olvasván értjük meg, egyáltalán, ha ez érthető, a lángolás hőjét, az élettapaszként megélt kapcsolat mélységét, csaknem kábító hatását. Azt, hogy a mítosszá vált – emelt! – asszony (*Föld-anyám*) miként lett az életben kapott sebek gyógyítója, halhatatlanná nőtt tapasza.

„Hová lett arcod melege? Parázsba, / pipacsba szökkent? Eltűnt vatta-éjbe? / Vagy átüt a szélső falon? Felizzik? / Bakterlámpája eldereng a párnán? / Vagy visszatér a Napba: tűz-patakba, / az áttetsző virágkehelybe, rügybe, / ha robban árnyas szentmihályi erdőn? / Melengetsz harmatos zöldségpalántát? / S hová lett a hajnal köldökzsinórja?... / Ha pilács-ésszel, szégyenlős mosollyal / tűztél a Mélyépítőnél a nyárra, / imbolygó létedet Zuglóra írtad, / kinyílt a rét – öledben elaludtam, / engem dajkáltál, Föld-anyánk az erdőt.”

A vallomásban, mint másutt is, az izzó szeretet „udvarló gesztusa” mellett életrajzi tények keverednek (lásd a Mélyépítőt vagy az *Apám őrszolgálatában* a KIPSZER-t stb.), de ez az *adatok* pontosság – főképp, ha kiderül, hogy az anya tevékenysége a „kékítőt old az ég vizében” klasszikumához kötődik – csak erősíti a véghetetlen fájdalmat. A *Kohótűzben* is és a *Törpe csillagban* is a mosónő mint a végte-

lenség cselédje dicsőül meg. „Megerőszakolt téged a halál: / a lerágott orrú sertés. Rőfögve, / zihálva hágott rád a sáros ólban, / hogy arcod tócsa-Napját leigázza. (– –) / Hogy falta tűzliliom-szádnak ifjú / udvarhölgy-szirmaikat, a kéken izzó / vasalószén és szépséged virágát!” Vagy: „Áttűnsz-e a ragyás felhőn? A halmok / kétezeréves kékségén? (– –) / Vagy elfoszlasz? Ködárny s leszáradó fű / leszel, pezsgő gyökér, kiütköző rügy / s más efféle ostobaság, a »bölcsek« / önáltató vegyi átváltozása? (– –) / Nem, anyám! („Anyuka”, hadd mondjam újra.) / Te átizzó vasaló vagy az éjben, / feketete, fojtó füstben törpe csillag.”

A halott anyához való fohászkodás, amelyet Kárpáti Kamil is megemlíti az 1987-es (itt előszóként szolgáló) esszéjében – „Süss át a tetőkön, / sültkrumpli-hódet hadd vigyem a télbe”, majd ugyanezen szonett 14. sora: „Óvd emberségemet zseblámpa-fénnyel!” (*Óvd emberségemet*) –, eme szonettregény ködös utakon döcögő szabadsághimnuszának hétköznapiból ódaivá emelt szárnyalása. A közhely lírahelyzetben, akárcsak József Attilánál, szinte kozmikus magasba szökken, megdicsőül.

Itt-ott klasszikusokból vett röpké idézet is, mint például a *Vacog a csend* című költeményben, segíti a mérhetlen fájdalom drámai kifakadását – „Elmentek a vaddisznó-fejű szörnyek, / átadták helyüket a tény jegének, / sötét jéghegynek, hol megfagy a vadnyúl. / Meztlen éj jön az úrból, vak árnyak / tanítják, mi az alázat. Anyám nincs, / »a többi: néma csend«. Vacog a sír is” –, másutt pedig a szószaporító juhász (a báránka egyúttal agnus Dei is) senki földjén való megdidergése közvetíti a sajátságos létállapotot: „Hogy feledném a hátország sötétjét, / a tinta éggel, a csend tartományát, / a Semmi percnyi s örök néma dómját, / az árnyak halait. A népbüfékben / ülők magánya ez a csillagokban. / Elváltak a Nap köldöksinorától – / nem fogja kantáromat az anyám, így / bolygok, taszító testek közt csapongok. / Fél létben, fél ember vagyok. (– –) / Kátrányos éjű Jelenbe tapadtam” (*Vak szemhatár*).

Ám jövőváró gesztus is van eme nem mindennapi *sikoltásban*. A puhább hang, miként a Kárpáti Kamilnak és Szakonyi Károlynak ajánlott *Gyermekek szemében* című költeményből kitűnik, egyfajta csöndben susogott segélykiáltás. Meghallani mindnyájunk kötelessége. „Úgy kell elmennem majd, hogy itt se voltam, / és ez iszonyú; legalább az arcom / látták volna meg, hogy ködlepte harc von, / kiáltanék csak, szám ne lenne szótlán! / Úgy kell elmennem, hogy senki se látta / a katlant, hogy forr bennem mind a káosz, / nőnék a rügyhöz, a lombhoz, a fához, / és elvegyülnék a csillagvilágba. (– –) / Pedig nézd, Kamil, Karcsi: e komor Ma / a század lelke, és az ég felé vont, / s kigyúlok majd a gyermekek szemében.” (*Stádium*, 2017)

